

ENOTNI NASLOV V TEORIJI IN V SLOVENSKO-HRVAŠKI KATALOGIZACIJSKI PRAKSI

Uniform Title in Theory and in Slovenian and Croatian Cataloguing Practice

Marija Petek

Oddano: 11. 11. 2011 – Sprejeto: 27. 1. 2012

1.02 Pregledni znanstveni članek

1.02 Review article

UDK 025.324

Izveleček

Namen: Prispevek opisuje pomen in razvoj enotnega naslova, s pomočjo katerega se uresničuje zbirna funkcija knjižničnega kataloga. Predstavljeni so tudi rezultati raziskave o uporabi enotnega naslova v dveh vzajemnih katalogih, in sicer v slovenskem COBISS-u in hrvaškem CROLIST-u.

Metodologija/pristop: Obravnavana so teoretična izhodišča za enotni naslov, ki jih prvič srečamo že v Panizzijevem pravilniku; nato pariška načela, na katerih temelji naš katalogizacijski pravilnik *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (PPIAK); nova mednarodna katalogizacijska načela, ki vključujejo model *Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise* (FZBZ) in za normativne podatke *Functional Requirements for Authority Data* (FRAD) ter na koncu tudi nov mednarodni katalogizacijski pravilnik *Resource Description and Access* (RDA). Ker smo želeli ugotoviti, kako dosledno se uporablja enotni naslov v COBISS-u in CROLIST-u glede na določila skupnega pravilnika PPIAK in glede na zahteve formata COMARC in UNIMARC, smo preverjali prisotnost polj 300 in 500 v bibliografskih zapisih za prevode.

Rezultati: Rezultati so pokazali, da uporaba enotnega naslova v COBISS-u in CROLIST-u ni dosledna, saj polji 300 in 500 pogosto nista vneseni. Enotnemu naslovu bi morali v spletnih katalogih nameniti več pozornosti, ker je učinkovito sredstvo za izvrševanje zbirne funkcije.

Omejitve raziskave: Raziskava je omejena na zapise za prevode del osebnih avtorjev in prevode anonimnih del; dela korporativnih avtorjev niso vključena.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Opis razvoja enotnega naslova od začetkov do danes, prva raziskava o enotnem naslovu v COBISS-u.

Ključne besede: *katalogizacija, enotni naslov, RDA, COBISS, CROLIST*

Abstract

Purpose: The paper investigates the importance and development of uniform title that enables collocation in the library catalogue. Research results on use of uniform titles in two union catalogues, the Slovenian COBISS and the Croatian CROLIST are also presented.

Methodology/approach: Theoretical aspects of the uniform title are treated: for the first time by Panizzi, then in the Paris Principles being the basis for the Verona's cataloguing code; in the latest International Cataloguing Principles including conceptual models *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR) and *Functional Requirements for Authority Data* (FRAD); and last but not least in the international cataloguing code *Resource Description and Access* (RDA). To find out whether the uniform titles are used consistently according to the Verona's cataloguing code and to the requirements of the bibliographic formats COMARC and UNIMARC, the frequency of tags 300 and 500 in bibliographic records is explored.

Results: The research results indicate that the use of uniform titles in COBISS and CROLIST is not satisfactory and that the tags 300 and 500 are often missing in bibliographic records. In online catalogues a special attention should be given to the uniform title as it is considered an efficient linking device in the catalogue and as it enables collocation.

Research limitations: The research is limited to bibliographic records for translations of works of personal authors and of anonymous works; corporate authors are not included.

Originality/practical implications: Presenting development of the uniform title from the very beginning up to now and the first research on the uniform title in COBISS.

Keywords: *cataloguing, uniform title, RDA, COBISS, CROLIST*

1 Uvod

Čeprav se je knjižnični katalog najprej uporabljal kot pripomoček za popis inventarja v knjižnici, ga danes poznamo kot orodje za iskanje knjižničnega gradiva. Funkcije kataloga je prvi opredelil Američan Charles Ammi Cutter v svojem katalogizacijskem pravilniku *Rules for a Printed Dictionary Catalog iz leta 1876*, kjer je določil, da mora katalog uporabniku (cv: Dimec, 2002):

1. omogočiti, da najde knjigo, o kateri, mu je znan
 - a. avtor ali
 - b. naslov ali
 - c. tema;
2. omogočiti, da dobi pregled, kaj ima knjižnica
 - d. od določenega avtorja
 - e. na določeno temo
 - f. v določeni vrsti literature;
3. pomagati pri izbiri knjige
 - g. glede na izdajo ali
 - h. glede na literarno zvrst ali vsebino.

Cutterjeve funkcije so postale tudi osnova za opredelitev funkcij na Mednarodni konferenci o katalogizacijskih načelih v Parizu leta 1961. Pariška načela določajo, da s pomočjo kataloga lahko ugotovimo (Načela, 1961):

1. ali ima knjižnica določeno knjigo, ki jo označuje
 - a. njen avtor in stvarni naslov ali
 - b. samo stvarni naslov, če avtor v knjigi ni imenovan ali
 - c. ustrezno nadomestilo za naslov, če avtor in stvarni naslov nista primerna ali ne zadoščata za identifikacijo;
2.
 - a. katera dela določenega avtorja in
 - b. katere izdaje določenega dela so v knjižnici.

Verona (1986) v svojem *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* (PPIAK), ki se uporablja tudi v Sloveniji, povzema funkcije kataloga v treh točkah:

1. abecedni katalog mora odgovoriti na vprašanje, ali knjižnica ima določeno enoto knjižničnega gradiva;
2. abecedni katalog mora nuditi pregled vseh izdaj, prevodov in predelav določenega dela;
3. abecedni katalog mora nuditi pregled vseh enot knjižničnega gradiva, ki vsebujejo dela določenega avtorja, ki so v knjižnici.

Verona (1959) meni, da so si funkcije kataloga včasih nasprotujoče. To se zgodi, če določeno delo izide v različnih izdajah z različnimi naslovi, bodisi pri prevodih ali v istem jeziku in je potrebno poleg glavnega kataložnega vpisa izdelati tudi dodatne vpise. Ugotavlja tudi, da uporabniki kataloga najpogosteje iščejo določeno enoto knjižničnega gradiva, kar omogoča prva funkcija. Na drugem mestu je iskanje vseh del določenega avtorja, kar se uresničuje s pomočjo tretje funkcije. Zato PPIAK največ pozornosti namenja prvi in tretji funkciji kataloga: vsi glavni vpisi za dela istega avtorja so zbrani pod enotno značnico avtorja (tretja funkcija), v okviru te enotne značnice pa so razvrščeni po stvarnem naslovu (prva funkcija). V določenih primerih se glavni vpis izdela pod stvarnim naslovom. Ker PPIAK dopušča izdelavo dodatnih vpisov za enotni naslov dela, kadar se le-ta razlikuje od stvarnega naslova, se zagotavlja tudi druga funkcija kataloga.

Opisane funkcije so se nanašale na tiskane in listkovne kataloge. Z razvojem računalniških katalogov se je pokazala potreba po funkcijah, ki bi bile prilagojene elektronskemu okolju. Mednarodna katalogizacijska načela, ki so izšla leta 2009, razširjajo in določajo tudi nove funkcije kataloga: prve štiri slonijo na modelu *Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise* (2000) (FZBZ), dodana je peta funkcija. Po načelih mora biti katalog praktično in učinkovito orodje, ki uporabniku omogoča, da (Izjava, 2009):

1. najde bibliografske vire s pomočjo iskanja z atributi virov ali odnosov med njimi, in sicer da najde posamezni vir ali zbir več virov,
2. identificira bibliografski vir ali dejavnik oziroma ugotovi, ali je to tisto, kar išče,
3. izbere bibliografski vir, ki ga potrebuje in ki ustreza njegovim zahtevam,
4. pridobi opisano enoto ali pridobi dostop do nje,
5. se giblje znotraj kataloga in izven, po bibliografskih in normativnih podatkih.

Za uresničevanje prve točke tj. zbirne funkcije knjižničnega kataloga je nujno potreben enotni naslov, ker na enem mestu zbere sorodne bibliografske zapise, ki predstavljajo različne izdaje, prevode, predelave in priredbe določenega dela. Enotni naslov ima v spletnih katalogih pomembno vlogo pri iskanju in identifikaciji dela, ki je izšlo pod različnimi naslovi. Glede na FZBZ (2000) je delo intelektualna in/ali umetniška stvaritev, ki jo nedvoumno identificira naslov; delo se izrazi s pomočjo ene ali več izraznih oblik, ki ustrezajo različnim izdajam, prevodom itd., ki imajo lahko različne naslove.

2 Opredelitev enotnega naslova

Definicije opredeljujejo enotni naslov kot standardizirano obliko naslova za delo, ki je izhajalo pod različnimi naslovi. Enotni naslov se oblikuje na osnovi katalogizacijskega pravilnika in ustreznih bibliografskih priročnikov. Omogoča nedvoumno identifikacijo dela, včasih je potrebno dodati tudi tematsko, geografsko ali časovno določilo, pri prevodih podatek o jeziku. Z enotnim naslovom se uresničuje zbirna funkcija kataloga tako, da se na enem mestu zberejo vse izdaje, prevodi, priredbe in predelave določenega dela.

Prvi slovenski katalogizacijski pravilnik *Abecedni imenski katalog* (1947) ne obsega določil o enotnem naslovu. Kasnejša izdaja *Abecednega imenskega kataloga* iz leta 1967, ki upošteva Pariška načela o enotnem naslovu, govori o izvirnem naslovu, za katerega se izdela dodatni vpis, razen če je delo splošno znano po konvencionalnem naslovu.

Po PPIAK je enotni naslov izbrana oblika naslova določenega dela, pod katerim se v abecednem imenskem katalogu zberejo vse izdaje, prevodi, priredbe itd. tega dela (Verona, 1986). Kot enotni naslov se uporablja naslov prve izvirne izdaje ali konvencionalni naslov, ki je dogovorjeni naslov, po katerem je določeno delo v književnosti bolj poznano, kar velja za dela starega in srednjega veka, še posebej za anonimna klasična dela.

Angloameriški katalogizacijski pravilnik opredeli enotni naslov kot (Anglo-American, 1998):

- poseben naslov, s pomočjo katerega lahko delo identificiramo;
- poseben naslov, s pomočjo katerega lahko razlikujemo značnice za različna dela;
- konvencionalni naslov, pod katerim so v katalogu zbrana dela določenega osebnega ali korporativnega avtorja in ki obsegajo več del ali odlomkov iz več del, npr. izbrana dela.

Bibliotekarski terminološki slovar pravi, da se enotni naslov izbere za identifikacijo dela, ki izhaja pod različnimi naslovi; enotni naslov, pod katerim je delo splošno znano, se imenuje konvencionalni naslov (Kanič et al., 2009). Nova mednarodna katalogizacijska načela so prinesla tudi novo terminologijo na področju enotnega naslova, in sicer: ime, normativna oblika imena in normativni element dostopa (Izjava, 2009).

3 Razvoj enotnega naslova

Enotni naslov se je najprej pričel uporabljati na področju založništva. Angleški založnik in bibliograf Andrew Maunsell je leta 1595 izdal katalog *Catalogue of English Printed Books*, v uvodu je prvič uporabil enotni naslov Biblija (ang. Bible) za različne izdaje Svetega pisma.

O enotnem naslovu sta bila v reviji Knjižnica objavljena dva članka: Petek (2001) predstavi enotni naslov kot sredstvo za povezovanje bibliografskih zapisov, Tratar in Jakše Ujčič (2005) pa primerjata različna katalogizacijska pravila o oblikovanju enotnega naslova. V nadaljevanju je kronološko predstavljen razvoj enotnega naslova od Panizzijevega pravilnika do najnovejšega katalogizacijskega pravilnika *Resource Description and Access* (RDA).

1841 – Panizzi, Antonio: *Rules for the compilation of the catalogue*

Na področju katalogizacije je enotni naslov prvi uporabil Antonio Panizzi v svojem znamenitem pravilniku *Rules for the compilation of the catalogue*, ki je bil namenjen za knjižnico Britanskega muzeja v Londonu. Objavljen je bil v uvodu h katalogu tiskanih knjig *Catalogue of Printed Books in the British Museum. Vol. 1*. Pravilnik je sestavljen iz 91-ih pravil, ki so oštevilčena z rimskimi številkami in ne obsegajo primerov.

Panizzi je oblikoval posebne značnice, iz katerih se je razvil enotni naslov; izražale so vrsto knjižničnega gradiva. Vellucci (1990) jih imenuje predhodnice enotnega naslova. Te značnice so obravnavane v naslednjih Panizzijevih pravilih (Lehnus, 1972):

- **LII: Prevode** se uvrsti v katalog takoj za izvirnikom, običajno s pojasnilom o jeziku prevoda, in sicer v poševnem tisku.

Namen tega pravila je bil, da sta se izvirnik in prevod v katalogu nahajala skupaj na enem mestu, kar je omogočalo izpolnjevanje zbirne funkcije.

- **LXXIX: Izdaje Svetega pisma, tako stare kot nove zaveze, in njegove sestavne dele** se katalogizira pod splošno značnico **Biblija** (ang. Bible).

Posamezne naslove Svetega pisma in njegovih delov so navajali v podznačnici.

- **LXXX: Znanstvene publikacije akademij, univerz, inštitutov, združenj itd.** se katalogizira pod splošno značnico **Akademije** (ang. Academies), znotraj te značnice pa glede na geografsko lokacijo korporacij.

Iz tega je razvidno, da se je Panizzi zavedal problema korporacij v katalogu, v kasnejših katalogizacijskih pravilnikih so korporacije razvrščali glede na njihov sedež, kar je prisotno tudi v prvem slovenskem pravilniku.

- **LXXXI: Serijske publikacije** se katalogizira pod splošno značnico **Serijske publikacije** (ang. »Periodical Publications«), ki vključujejo časnike, časopise, letne publikacije,

gazete in podobna dela. Znotraj te značnice se vpisi uvrstijo po abecedi prvega samostalnika v naslovu.

- **LXXXII:** *Almanahe, koledarje, drobni tisk, dodatke itd. se katalogizira pod splošno značnico **Drobni tisk** (ang. Ephemerides). Znotraj te značnice se vpisi uvrstijo po abecedi prvega samostalnika v naslovu.*
- **LXXXV:** *Anonimne kataloge in podobno gradivo se katalogizira pod značnico **Katalogi** (ang. Catalogues). Znotraj te značnice se vpisi razvrstijo v naslednje podrazrede: 1. katalogi javnih ustanov, 2. katalogi zasebnih zbirk, 3. katalogi zbirk, ki niso za prodajo in čigar lastniki so neznani, 4. splošni in posebni katalogi ne glede na lastnika, 5. katalogi posrednikov, 6. prodajni katalogi, ki niso vključeni v nobenega od naštetih podrazredov.*
- **LXXXVIII:** *Anonimne slovarje, leksikone se katalogizira pod splošno značnico **Slovarji** (ang. Dictionaries). Znotraj te značnice se vpisi uvrstijo po abecedi prvega samostalnika v naslovu.*
- **LXXXIX:** *Enako pravilo velja za enciklopedije, ki jih je potrebno katalogizirati pod splošno značnico **Enciklopedije** (ang. Encyclopedias), če urednik ni naveden na naslovni strani.*
- **XC:** *Anonimne mašne knjige, brevirje, molitvenike, liturgična in podobna dela se katalogizira pod splošno značnico **Liturgije** (ang. Liturgies). Znotraj te značnice se vpise uvrsti po abecedi imen verskih skupnosti.*

Značnice kot Akademije, Serijske publikacije, Drobni tisk, Katalogi, Slovarji, Enciklopedije in Liturgije, ki so označevale vrsto knjižničnega gradiva, so imele zbirno funkcijo tako, da se je v katalogu na enem mestu zbrala določena vrsta gradiva.

1852 – Jewett, Charles Coffin: *On the construction of catalogues of libraries, and of a general catalogue, and their publication by means of separate, stereotyped titles, with rules and examples*

Že leta 1853 je izšla druga razširjena izdaja z malo spremenjenim naslovom *On the construction of catalogues of libraries, and their publication by means of separate, stereotyped titles, with rules and examples*. Jewett je prevzel veliko Panizzijevih pravil, nekatera celo dobesedno; pri pravilih za enotni naslov je dodal, da je potrebno prevedena dela katalogizirati pod izvirnim naslovom tudi v primeru, če knjižnica nima izvirnika (Vellucci, 1990).

1876 – Cutter, Charles Ammi: *Rules for a printed dictionary catalog*

Charles Ammi Cutter se v svojem pravilniku *Rules for a printed dictionary catalog* z 39-imi pravili zgleduje po Panizziju. Druga izdaja pravilnika je izšla leta 1889, tretja

izdaja 1891 in četrta 1904 pod naslovom *Rules for a dictionary catalog*. Cutter je sestavil pravilnik za križni katalog, v katerem je v eno abecedno zaporedje združenih več abecednih katalogov, in sicer abecedni imenski, abecedni stvarni in naslovni katalog.

Cutter je od Panizzija prevzel nekatera pravila o splošnih značnicah, vendar je njihovo uporabo omejil samo na Enciklopedije in *Liturgije*. Za literarna dela je uporabljal formalno podznačnico *Zbirke* (ang. Collections). Pravilo o prevodih anonimnih del je povzeto po Panizziju in Jewettu: katalogiziramo jih pod enako značnico kot izvirnik; če knjižnica nima izvirnika, prevode katalogiziramo pod stvarni naslov (Weihs in Howarth, 2008). Kataložni vpis za prevod obsega poleg izvirnega naslova tudi prevedeni naslov, pred katerim se napiše ime jezika v poševnem tisku. Primer:

Sand, Georges. Le château des désertes.

Eng. The castle in the wilderness.

Posebnost četrte izdaje Cutterjevega pravilnika je dodatek o glasbenih tiskih (Vellucci, 1990). Kljub temu, da so opisani problemi pri obdelavi: glasbeni tiski pogosto nimajo naslovne strani in tudi drugi viri ne obsegajo dovolj bibliografskih podatkov za identifikacijo dela, pravilnik ne daje navodil za enotne naslove. Leta 1920 je American Library Association (ALA) v svojem glasilu *Bulletin* objavila pravilo za dramska vokalna dela, ki so izšla v različnih izdajah pod različnimi naslovi in v različnih jezikih (Vellucci, 1990). Pravilo določa, da se v takih primerih izbere skupen naslov (ang. common title); prednost ima jezik, ki ga uporablja skladatelj. S tem se prične razvoj enotnega naslova tudi za glasbena dela. Leta 1937 sta Zveza glasbenih knjižnic (Music Library Association - MLA) in ALA pripravili pravila za standardni naslov (ang. standardized title), ki mora biti v izvirnem jeziku; v primeru nepoznanih jezikov pa v angleščini.

1908 –Catalog rules: author and title entries

To je prvi pravilnik, ki je nastal s sodelovanjem ameriškega in britanskega bibliotekarškega združenja: ALA in Library Association (LA). Izšel je v ameriški in angleški različici, ker se pri nekaterih točkah niso uspeli uskladiti. Pravilnik obsega enaka pravila za enotne značnice kot Cutterjev pravilnik, in sicer za izdaje Svetega pisma Biblija (ang. Bible) in anonimna klasična dela, vendar se prevode anonimnih del uvrsti pod naslov prevoda (Vellucci, 1990).

Za knjigo, ki izide pod dvema ali več naslovi, se izdela glavni kataložni vpis za vsako izdajo, ki jo ima knjižnica; pri vsakem vpisu je potrebno v območju opomb navesti tudi naslove kasnejših in prejšnjih izdaj (Weihs in Howarth, 2008). Primera:

Meredith, George. Emilia in England.

Afterwards issued under title: Sandra Belloni.

Meredith, George. Sandra Belloni

Previously issued under title: Emilia in England.

Če ima knjižnica eno izmed izdaj določenega dela, se izdela glavni vpis pod naslov te izdaje, v območju opomb se navede naslove drugih izdaj; le-ti pa dobijo napolna na glavni vpis. Primera:

Meredith, George. Emilia in England.

Afterwards issued under title: Sandra Belloni.

Meredith, George. Sandra Belloni

See his: Emilia in England. (The same work published under a different title).

1941 – ALA Catalog rules: author and title entries (Part I: Entry and heading; Part II: Description of book).

Zaradi prve in druge svetovne vojne je bilo angloameriško sodelovanje prekinjeno za več let. Medtem je ALA predelala pravilnik iz leta 1908 in objavila nov pravilnik v dveh delih. Izraz *enotni naslov* (ang. uniform title) se v tem pravilniku uradno sprejme, čeprav se ne pojavi v besedilu pravilnika. Opredeljen je samo v slovarju, in sicer kot poseben naslov, pod katerim je določeno delo, ki je izšlo pod različnimi naslovi in v različnih izdajah, splošno poznano (Vellucci, 1990). Pomanjkljivost pravilnika je neenotna terminologija, v pomenu enotnega naslova se uporabljajo različni izrazi kot konvencionalni naslov (ang. conventional title), poseben naslov (ang. distinctive title), splošno znan naslov (ang. title generally known), enotna značnica (ang. uniform heading) itd. Enotni naslov je bil predpisan za pravne dokumente, svete spise, rokopise, anonimna klasična dela, inkunabule in glasbena dela. Izraz enotna značnica se v pravilniku uporablja pri anonimnih klasičnih delih, prav tako tudi v pravilu za dela, ki izidejo pod različnimi naslovi – enako kot v pravilniku iz 1908 je potrebno navesti vse ostale naslove določenega dela v območju opomb. Poglavje o glasbenih tiskih ne obsega primerov za uporabo enotnih naslovov (Weihs in Howarth, 2008). Leta 1941 in 1942 je MLA pripravila dva osnutka uporabnih pravil za oblikovanje konvencionalnih naslovov pri glasbenih delih: *Code for cataloging music* in *Code for cataloging phonograph records*, ki sta izšla šele leta 1958.

Pravilnik ALA je naletel na številne kritike, med katerimi je bil najglasnejši Andrew Osborne (1941), ki je v članku »Crisis in cataloging« ostro obsodil preveliko število katalogizacijskih pravil. Zaradi tega je ALA leta 1949 ponovno izdala prvi del z naslovom *ALA Cataloging rules for author and title entries*.

1949 – Rules for descriptive cataloging in the Library of Congress

Pravilnik razlikuje med konvencionalnim naslovom (ang. conventional title) in naslovom za razvrščanje (ang. filing title) (Vellucci, 1990). Konvencionalni naslov je opredeljen kot enotni naslov za glasbena dela, ki ga je potrebno oblikovati po določenih pravilih z namenom, da se sistematično prikaže kataložne vpise za različne oblike glasbenih del.

Naslov za razvrščanje je naslov, pod katerim je delo, ki je izšlo pod različnimi naslovi, uvrščeno v katalog; uporabljal se je tudi za Dela (ang. Works), Izbrana dela (ang. Selections), Korespondenco (ang. Correspondence) itd. Kongresna knjižnica je smatrala enotni naslov kot sredstvo za razvrščanje, pri čemer je zapostavila prave funkcije enotnega naslova, in sicer: identifikacija, zbiranje, razlikovanje različnih del, sredstvo za povezovanje in izražanje bibliografskih odnosov.

1961 – Pariška načela

Na Mednarodni konferenci o katalogizacijskih načelih v Parizu leta 1961 so določili funkcije abecednega imenskega kataloga in standardizirali značnico (Načela, 1961). Pariška načela so bila vključena v številne pravilnike, tudi v *Abecedni imenski katalog* (1967) in PPIAK (Verona, 1970-1986).

Četrta točka Pariških načel govori o vrstah vpisov: glavni in dodatni vpisi ter kazalke. Da katalog lahko uresničuje iskalno in zbirno funkcijo, je potrebno za vsako knjigo izdelati glavni vpis, po potrebi tudi dodatne vpise in kazalke.

Pariška načela so prinesla tudi enotno značnico. V predloženem besedilu za konferenco je bil prvotno uporabljen izraz »standardna značnica«. O enotni značnici govorijo šesta, sedma in enajsta točka. S pariško konferenco se prične izraz »enotni naslov« do sledno uporabljati.

Šesta točka opredeli funkcije različnih vrst vpisov. Glavni vpis del, uvrščenih po stvarnem naslovu, se lahko izdela pod naslovom, kakor je naveden v knjigi in z dodatnim vpisom pod enotnim naslovom ali pod enotnim naslovom in z dodatnimi vpisi ali kazalkami pod drugimi naslovi; drugi način se priporoča za splošno znana dela še posebej tista, ki so znana pod konvencionalnimi naslovi.

Sedma točka opredeli enotno značnico, in sicer »Enotna značnica naj praviloma bo najpogosteje rabljeno ime (ali oblika imena) ali najpogosteje rabljeni stvarni naslov, ki se navaja v izdajah katalogiziranih del ali v omembah priznanih avtoritet« (Načela,

1961, str. 112). Če so izdaje izšle v več jezikih, ima prednost značnica, ki temelji na izdajah v izvirnem jeziku; če se ta jezik v katalogu ne uporablja, je lahko značnica v enem od uporabljenih jezikov.

Enajsta točka obravnava dela, vpisana pod stvarnim naslovom. Enotna značnica za dela, vpisana pod stvarnim naslovom, naj bo izvirni naslov, ki se najpogosteje uporablja v različnih izdajah, razen če je delo splošno znano pod konvencionalnim naslovom. V tem primeru je enotna značnica konvencionalni naslov. Enotna značnica za dela, ki izhajajo v zaporednih zvezkih in imajo različne naslove, naj bo naslov prvega dela, razen če ima večina zvezkov drugačen naslov.

1967 – *Anglo-American cataloging rules (AACR1)*

Pravilnik je nastal s sodelovanjem ameriškega, britanskega in kanadskega bibliotekarskega društva ter Kongresne knjižnice. Temelji na Pariških načelih in prvič obsega posebno poglavje o enotnem naslovu za večino knjižničnega gradiva. Enotni naslovi pri glasbenih delih in zakonih so obravnavani v drugih poglavjih. Poglavje o enotnem naslovu obsega 75 pravil na 27-ih straneh. Prvi odstavek pravi, da vsi enotni naslovi temeljijo na enakih načelih in da se jih oblikuje na enak način (Vellucci, 1990). Kongresna knjižnica bo uporabo enotnih naslovov omejila na tiste vrste gradiva, za katere je enotni naslov razširjen: na pravne dokumente, glasbena dela in zvočne posnetke. Pravilnik obsega tudi posebna pravila za enotne naslove za dela v več delih.

Pravila določajo uporabo ogletega oklepaja za nekatere enotne naslove, in sicer med značnico in prepisom naslovne strani ali enotni naslov v poševnem tisku za značnice pri pravnih dokumentih, svetih spisih itd. (Weihs in Howarth, 2008). Enotni naslov je moral biti v izvirnem jeziku dela. Ker enotni naslov ni bil obvezen, je pravilnik dopuščal različno uporabo glede na to, ali gre za pomembno delo, glede na število izdaj, prevodov itd.; ali se katalogizira pod naslov; ali je bilo delo objavljeno v tujem jeziku; in kakšen je delež knjižnične zbirke, ki se uporablja v raziskovalne namene.

Poglavje 13, ki je namenjeno glasbenim tiskom, obsega 16 strani z navodili za enotne naslove. Gre za pravila, ki so jih pripravili pri MLA. Obstajata dve vrsti enotnega naslova: za dela, ki imajo značilni naslov in za dela brez značilnega naslova; v prvem primeru se uporabi izvirni naslov prve izdaje, v drugem primeru pa glasbeno obliko (Vellucci, 1990).

To je prvi pravilnik, ki je razširil uporabno enotnega naslova na izdaje in prevode pod različnimi naslovi ter za primere, če je naslov na naslovni strani nejasen in nerazumljiv. Definicija enotnega naslova v slovarju je poenostavljena, in sicer se glasi: poseben

naslov, s pomočjo katerega se delo, ki je izšlo pod različnimi naslovi, lahko identificira v katalogizacijske namene.

1970 – Verona, Eva: *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (Dio 1: Odrednice i redalice; 1983 – Dio 2: Kataložni opis)

PPIAK je bil namenjen republikam bivše Jugoslavije in je omogočal enotno katalogizacijo knjižničnega gradiva. Prvi del pravilnika obravnava značnice in iztočnice; druga izdaja prvega dela temelji na pariških načelih (Verona, 1986). Drugi del vključuje pravila za bibliografski opis in temelji na mednarodnem standardnem bibliografskem opisu ISBD (Verona, 1983).

V PPIAK je enotni naslov natančno obravnavan predvsem v členih 16 in 17, v nadaljevanju so predstavljena samo nekatera pravila. Uporabljena je tako imenovana prva metoda iz šeste točke Pariških načel, to je uvrščanje glavnih kataložnih vpisov pod stvarni naslov, ki je naveden v knjigi, za enotne naslove pa se izdelata dodatne vpise ali kazalke.

Dodatek IV v prvem delu PPIAK obsega razlago enotnega in konvencionalnega naslova. Enotni naslov je »ustaljena oblika naslova dela, pod katerim se v abecednem imenskem katalogu zbirajo vse izdaje tega dela, vsi njegovi prevodi, vse njegove predelave itd. Enotni naslov je lahko izvorni ali konvencionalni naslov« (Verona, 1998, str. 7). Konvencionalni naslov je »stvarni naslov, po katerem je delo v zgodovini književnosti splošno znano, vendar ni njegov izvorni stvarni naslov. Uporablja se predvsem za dela starega in srednjega veka, še posebno za anonimna klasična dela; lahko tudi za dela novega veka, če so prvič izšla pod stvarnim naslovom, ki je po svoji obliki ali po svoji širini ustrezal duhu in navadam takratnega časa« (Verona, 1998, str. 9).

Člen 16/1 določa, da publikacijo, ki obsega prevod ali novo izdajo anonimnega dela, katalogiziramo pod stvarni naslov; za enotni naslov se pri prevodih izdelata kazalka, pri novih izdajah pa dodatni vpis. **Člen 16/2** predpisuje enak postopek za publikacije z avtorsko značnico; kazalko ali dodatni vpis, ki bi pod isto značnico predstavljala enotni naslov, izdelamo samo v primerih, če je to potrebno glede na pomen avtorja in njegovega dela ter glede na potrebe uporabnikov kataloga.

Člen 17/1 govori o izbiranju enotnega naslova. Kot enotni naslov za prevode del, ki so izšla v novem veku, se izbere izvorni stvarni naslov, in sicer naslov, pod katerim je delo prvič izšlo. Za primer so navedeni naslovi različnih prevodov dela *Besi* ruskega avtorja Fjodorja Mihajloviča Dostojevskega:

- Zli dusi. Rijeka 1964
- Besi. Ljubljana 1960
- Злидуси. Београд 1959
- Demoni. Zagreb 1919

Za prevode se izdelata kazalka, ki pod imenom Dostojevskega zastopa enotni naslov **Besy**. Dodano je pojasnilo, da gre za avtorja, ki se veliko prevaja in bere. Kazalke pod imenom avtorja in enotnega naslova za določeno delo omogočajo zbiranje vseh prevodov na enem mestu v katalogu.

Člen 17/3 določa enotni naslov za dela novega veka, ki so prvič izšla pod stvarnim naslovom, napisanim v starejšem pravopisu ali pod stvarnim naslovom, ki je po svoji obliki ali po svoji širini ustrezal navadam takratnega časa in če je to delo v književnosti poznano pod naslovom kasnejše izdaje ali pod skrajšanim konvencionalnim naslovom. Kot enotni naslov se uporabi konvencionalni naslov. Za primer je navedeno delo o danskem princu Hamletu, ki ga je napisal angleški avtor William Shakespeare. Z enotnim naslovom **Hamlet** se povežejo različni naslovi tega dela:

- The tragicall historie of Hamlet, Prince of Denmark. 1603
- The tragedy of Hamlet, Prince of Denmarke ... 1611
- The tragedy of Hamlet ... 1676
- Hamlet, Prince of Denmark. A tragedy ... 1734
- Hamlet. A Tragedy 1779

Člen 17/4 določa enotni naslov za dela, ki so nastala v starem in srednjem veku, predvsem za anonimna klasična dela. Kot enotni naslov se izbere tisti naslov, ki je naveden v priznanih bibliografskih priročnikih, ali tisti naslov, ki se najpogosteje pojavlja v sodobnih izdajah. Prednost ima enotni naslov v izvornem jeziku. Za primer je navedena nemška srednjeveška pesnitev *Pesem o Nibelungih*. Enotni naslov je **Nibelungenlied**, drugi naslovi pa so:

- Der Nibelungen Lied. 1784
- Das Lied der Nibelunge. 1846
- Nibelungen. 1852

Člen 17/10 obravnava izdaje svetega pisma v celoti in izdaje njegovih sestavnih delov. Za enotni naslov se uporabijo latinski naslovi iz Vulgate. Kot primer je naveden enoten naslov **Biblia** za:

- Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta. 1896

Pravila o enotnem naslovu iz PPIAK so na kratko povzeta v priročniku PREKAT (2001) v poglavju 16.

1978 – *Anglo-American cataloging rules (AACR2)*

Pravilnik je končno poenotil angleško in ameriško različico; vključuje tudi ISBD. Enotni naslov se obravnava v poglavju 25, in sicer za vse vrste knjižničnega gradiva. Uporaba enotnega naslova je neobvezna, prav tako tudi uporaba izvirnega naslova za enotni naslov. Definicija enotnega naslova, ki je vse od leta 1982 do zadnje revizije iz 2005 ostala nespremenjena, pravi, da je:

1. poseben naslov, s pomočjo katerega se lahko identificira delo v katalogizacijske namene;
2. poseben naslov, s pomočjo katerega lahko razlikujemo značnice za različna dela;
3. konvencionalni zbirni naslov, ki se uporablja za zbiranje publikacij določenega avtorja, skladatelja ali korporacije in ki vsebuje več del ali več odlomkov itd. iz več del, npr. zbrana dela, izbrana dela v določeni literarni ali glasbeni obliki (Weihs in Howarth, 2008).

V reviziji iz 2005 so navedeni tudi cilji enotnega naslova, ki so bili prvič omenjeni v dopolnilu iz 1993; enotni naslov omogoča (Weihs in Howarth, 2008):

- zbiranje vseh kataložnih vpisov za delo, čigar pojavnne oblike (izdaje, prevodi) so izšle pod različnimi naslovi;
- identificiranje dela, če se naslov, po katerem je delo znano, razlikuje od naslova enote, ki se katalogizira;
- razlikovanje med dvema ali več deli, ki so izšla pod enakimi naslovi;
- organiziranje datoteke.

2009 – *Izjava o mednarodnih katalogizacijskih načelih*

Nova mednarodna katalogizacijska načela temeljijo na konceptualnem modelu kataloga FZBZ (2000) in funkcionalnih zahtevah za normativne podatke *Functional Requirements of Authority Data* (FRAD).

Glede enotnega naslova nova načela prinašajo nekaj terminoloških sprememb. V osnutku iz 2007 se je še uporabljal izraz enotni naslov, ki je bil opredeljen kot normativna značnica (ang. authorized heading) za delo, izrazno obliko, pojavno obliko ali enoto, ki je lahko bodisi samostojni naslov ali kombinacija naslova in imena ali naslov, kateremu so dodani identifikacijski elementi (Weihs in Howarth, 2008):

- enotni naslov naj bo splošno poznan naslov v jeziku in pisavi kataloga, če le-ta obstaja, drugače
- enotni naslov naj bo izvirni naslov ali
- enotni naslov naj bo naslov, ki se najpogosteje pojavlja v pojavnih oblikah dela.

Objavljena načela ne uporabljajo več izraza enotni naslov. V slovarju so samo napotila na *Ime*, *Normativna oblika imena* in *Normativni element dostopa* (ang. authorized access point). **Ime** je opredeljeno kot črka, beseda ali več besed in/ali črk, po katerih je entiteta poznana; lahko označuje osebo, rodbino, korporacijo, pojme, predmete, dogodke, kraje ali naslov dela, izrazne oblike, pojavne oblike ali enote. Ime se uporablja kot osnova elementa dostopa. **Normativna oblika imena** je oblika imena, ki je izbrana kot normativni element dostopa do entitete. **Normativni element dostopa** je izbran kontroliran element dostopa do entitete, določen in oblikovan v skladu s pravili in standardi.

Element dostopa je ime, pojem, kodiran podatek itd., s pomočjo katerega iščemo bibliografske in normativne podatke in jih identificiramo (Izjava, 2009). O elementih dostopa, ki so lahko kontrolirani ali nekontrolirani, govori šesta točka načel, navedene so oblike imen za normativne elemente dostopa: osebno ime, rodbinsko ime, ime korporacije in ime dela oziroma izraznih oblik.

Normativni element dostopa za delo, izrazno obliko in pojavno obliko ter enoto je lahko samostojni naslov ali kombinacija naslova in normativnega elementa dostopa za ustvarjalca/e dela (Izjava, 2009). Normativni element dostopa za delo/izrazno obliko je bil v osnutku načel iz 2008 definiran kot prednostna oblika imena (ang. preferred form of name) za delo/izrazno obliko, z ali brez imena ustvarjalca/ev ali drugih identifikacijskih elementov (Weihs in Howarth, 2008). Naslov lahko natančneje opredelimo z identifikacijskimi elementi, kot npr. ime korporacije, kraj, jezik, datum itd. Za prednostno ime dela/izrazne oblike izberemo naslov po naslednjem zaporedju (Weihs in Howarth, 2008):

- naslov, ki se najpogosteje pojavlja v pojavnih oblikah dela v izvirnem jeziku;
- naslov, ki je naveden v referenčnih virih;
- naslov, ki se najpogosteje pojavlja v pojavnih oblikah.

Namen novih katalogizacijskih načel je, da se izboljša mednarodno izmenjavo bibliografskih in normativnih podatkov ter da se jih vključi v katalogizacijske pravilnike po vsem svetu.

2010 – *Resource description and access* (RDA)

Namesto napovedane tretje izdaje angloameriškega pravilnika AACR3 je izšel nov katalogizacijski pravilnik RDA. Temelji na modelih FZBZ in FRAD ter novih mednarodnih katalogizacijskih načelih. Sestavljen je iz desetih sekcij, ki so urejene po bibliografskih entitetah iz FZBZ in FRAD; sekcije 1-4 obravnavajo opis entitet z atributi; sekcije 5-10 pa opis odnosov med entitetami (RDA, 2011).

RDA ne uporablja izraza *enotni naslov*, vendar ga najdemo v kazalu, ki nas napoti na *prednostni naslov dela* (ang. preferred title for the work). Definicija prednostnega naslova za delo v slovarju pravi, da gre za naslov ali obliko naslova, ki se izbere za normativni element dostopa (RDA, 2011).

Prednostni naslov je obravnavan v Sekciji 2: »Recording attributes of work and expression«, ki določa opis atributov za delo in izrazno obliko, in sicer v petem in šestem poglavju (RDA, 2011). Poglavje 5: »General guidelines on recording attributes of works and expressions« obsega splošna navodila za opis atributov za dela in izrazne oblike, in sicer za naslove del ter oblikovanje prednostnih in variantnih elementov dostopa. Na začetku poglavja so razlage za: naslov dela, prednostni naslov in variantni naslov. Naslov dela je beseda, znak ali skupina besed in/ali znakov, po katerem/katerih je delo poznano. Prednostni naslov za delo je naslov ali oblika naslova, ki se izbere za normativni element dostopa. Variantni naslov je naslov ali oblika naslova, po katerem je delo znano in ki se razlikuje od naslova ali oblike naslova, ki je izbran za prednostni naslov.

Poglavje 6: »Identifying works and expressions« obsega natančna navodila za izbiranje in opisovanje prednostnih in variantnih naslovov za delo in izrazno obliko. Vključuje tudi dodatna navodila za glasbena, pravna in religiozna dela ter uradne publikacije (RDA, 2011). Na začetku poglavja so navedene funkcije normativnih elementov dostopa za dela in izrazne oblike:

- zbiranje vseh opisov virov, ki utelešajo delo, kadar so različne izrazne ali pojavne oblike dela izšle pod različnimi naslovi;
- identificiranje dela, kadar se naslov, po katerem je delo znano, razlikuje od naslova vira, ki se katalogizira;
- razlikovanje med dvema ali več deli, ki so bili objavljeni pod enakimi naslovi;
- organiziranje hierarhičnih prikazov opisov za vire, ki utelešajo različne izrazne oblike dela;
- sklicevanje na sorodno delo ali na sorodno izrazno obliko.

Točka 6.2: »Title of the work«, ki obravnava naslov dela, pravi, da se za identificiranje dela uporablja prednostni in variantni naslov. Prednostni naslov je glavni element (ang. core), variantni naslov ni obvezen. Med primeri za prednostne naslove sta tudi (RDA, 2011):

- **Hamlet**

Delo, ki ga je napisal William Shakespeare, je prvič izšlo pod naslovom *The tragicall historie of Hamlet, Prince of Denmarke*.

- **Gulliver s travels**

Delo, ki ga je napisal Jonathan Swift, je prvič izšlo pod naslovom *Travels into several remote nations of the world / by Lemuel Gulliver*.

RDA predpisuje popis podatkov, ki ustrezajo uporabnikovim postopkom v katalogu. Bibliografski podatki se ujemajo s postopki, ki jih določa FZBZ: najti, identificirati, izbrati in pridobiti; normativni podatki se ujemajo s postopki iz modela FRAD: najti, identificirati, razjasniti in razumeti (Oliver, 2010).

4 Enotni naslov v vzajemnih katalogih COBISS in CROLIST

Leta 2010 je bila izvedena raziskava o uporabi enotnega naslova v dveh vzajemnih katalogih, v slovenskem COBISS-u in hrvaškem CROLIST-u (Willer et al., 2011). Namen je bil ugotoviti, kako dosledno se uporablja enotni naslov glede na določila skupnega katalogizacijskega pravilnika PPIAK in glede na zahteve formatov COMARC in UNIMARC. Zanimalo nas je, ali so v zapisih za prevode avtorskih in anonimnih del vneseni polji 300 in 500. V polje 300 se obvezno vnese opomba o prevodu dela, če je izvirni naslov naveden v publikaciji, pri tem se uporabi besedno zvezo »Prevod dela«. V polje 300 se lahko vnese tudi opomba o izvirnem stvarnem naslovu, kadar izvirni naslov ni naveden v publikaciji. Za to navedbo se uporabi besedna zveza »Izv. stv. nasl.« (izvirni stvarni naslov). Polje 500 je namenjeno enotnemu naslovu, pri nas se uporablja tudi za naslove izvirnikov pri prevodih.

V raziskavi so bili zajeti bibliografski zapisi, ki so imeli v polju 101 vrednost prvega indikatorja 1 ali 2, kar pomeni, da so prevodi ali da vsebujejo prevode. Število zapisov za dela osebnih avtorjev je bilo ugotovljeno na osnovi prisotnosti polja 700 ter 700 in 701; število zapisov za anonimna dela pa na osnovi odsotnosti polja 700 in 710 ter z vrednostjo 1 pri prvem indikatorju v polju 200. Polje 300 se je upoštevalo, če se je začelo s »Prevod dela« in »Izv. stv. nasl.«.

COBISS je obsegal 3.766.370 bibliografskih zapisov (stanje na dan: 17. november 2010), CROLIST pa 678.071 zapisov (stanje na dan: 19. september 2010). V COBISS je bilo v času raziskave vključenih več kot 400 slovenskih knjižnic, v CROLIST pa 104. Preglednica 1 prikazuje deleže značnic v obeh katalogih. Zapisi z osebno značnico so v COBISS-u predstavljali 75,9% (2.857.342), od tega je bilo 64,8% (2.440.101) zapisov z enim avtorjem, 11,1% (417.241) z dvema ali tremi avtorji. Zapisov za anonimna dela s stvarno značnico je bilo 14,5% (547.933), zapisov s korporativno značnico pa 9,6% (361.095). Osebnosti značnice v CROLIST-u so predstavljale 71,8% (486.755). Od tega je bilo največ zapisov z enim avtorjem, in sicer 69,1% (468.825); 2,7% (17.930) je bilo zapisov z dvema ali tremi avtorji. Zapisi za anonimna dela s stvarno značnico so predstavljali 14,7% (99.738), zapisi s korporativno značnico pa 13,5% (91.578).

Preglednica 1: Vrste značnic v COBISS-u in CROLIST-u

	COBISS %	CROLIST %
Osebna značnica	75,9	71,8
1 avtor	64,8	69,1
2/3 avtorji	11,1	2,7
Stvarna značnica	14,5	14,7
Korporativna značnica	9,6	13,5
Skupaj	100,0	100,0

Preglednica 2 predstavlja podatke o prisotnosti polj 300 in 500 v zapisih za prevode z osebno značnico v COBISS-u in CROLIST-u. Od 2.857.342 bibliografskih zapisov z osebno značnico v COBISS-u je bilo 6,7% (190.820) zapisov za prevode: 40,3% (76.863) zapisov je imelo vneseno polje 500 za enotni naslov, 46,1% (87.886) zapisov je imelo polje 300; število zapisov, v katerih ni bilo niti polja 300 niti 500, je bilo 13,6% (26.071).

Od vseh 486.755 zapisov z osebno značnico v CROLIST-u je bilo 10,8% (73.513) zapisov za prevode; vendar je samo 0,3% (228) zapisov imelo vneseno polje 500 za enotni naslov, 72,3% (53.168) zapisov je imelo polje 300; 27,4% (20.117) zapisov ni imelo niti polja 300 niti polja 500 (Preglednica 2).

Preglednica 2: Prisotnost polj 300 in 500 pri prevodih z osebno značnico

Prevodi z osebno značnico	COBISS %	CROLIST %
Obsega polje 300	46,1	72,3
Obsega polje 500	40,3	0,3
Brez polja 300 in 500	13,6	27,4
Skupaj	100,0	100,0

Preglednica 3 prikazuje podatke o prisotnosti polj 300 in 500 v zapisih za prevode s stvarno značnico. Od 547.933 zapisov za anonimna dela s stvarno značnico je bilo v COBISS-u 9,6% (52.488) prevodov; 27,6% (14.486) zapisov je imelo polje 500, 17,4% (9.133) zapisov pa je imelo polje 300; kar 55% (28.869) zapisov je bilo brez vnešenih polj 300 in 500.

Od 99.738 zapisov za anonimna dela je bilo v CROLIST-u 6,7% (6.669) prevodov. Samo 12,2% (816) zapisov je imelo polje 500, 40,5% (2.701) zapisov je imelo polje 300; 47,3% (3.152) zapisov je bilo brez polj 300 in 500 (Preglednica 3).

Preglednica 3: Prisotnost polj 300 in 500 pri prevodih s stvarno značnico

Prevodi s stvarno značnico	COBISS %	CROLIST %
Obsega polje 300	17,4	40,5
Obsega polje 500	27,6	12,2
Brez polja 300 in 500	55,0	47,3
Skupaj	100,0	100,0

Rezultati raziskave o enotnem naslovu so pokazali podobne deleže pri številu zapisov z enim osebnim avtorjem: COBISS 64,8%, CROLIST 69,1% in pri številu zapisov s stvarnimi značnicami: COBISS 14,5%, CROLIST 14,7%. Delež zapisov za prevode z osebnimi značnicami je v COBISS-u manjši kot v CROLIST-u: 6,7% oziroma 10,8%. Tudi prisotnost polja 300 je v COBISS-u manjša (46,1%) kot v CROLIST-u (72,3%). Uporaba polja 500 je v COBISS-u bolj pogosta, in sicer kar 40,3%, v CROLIST-u pa samo 0,3%. Zapisi brez obeh polj 300 in 500 predstavljajo v COBISS-u 13,6%, v CROLIST-u 27,4%.

Število zapisov za anonimna dela je zelo podobno v COBISS-u in CROLIST-u: 14,5% oziroma 14,7%, prav tako je podobno tudi število prevodov anonimnih del: COBISS 9,6%, CROLIST 6,7%. Polje 300 je bilo v CROLIST-u bolj pogosto prisotno kot v COBISS-u: 40,5% oziroma 17,4%. Polje 500 pa je bilo bolj pogosto vneseno v COBISS-u: 27,6% kot v CROLIST-u: 12,2%. Delež zapisov brez polj 300 in 500 je zelo visok, v COBISS-u celo 55%, v CROLIST-u 47,3%.

Uporaba polja 300 je večja v CROLIST-u, pri čemer se polje 300 bolj pogosto uporablja za prevode avtorskih del kot za prevode anonimnih del: 72,3% oziroma 46,1% v COBISS-u; prevodi anonimnih del: 40,5% v CROLIST-u in 17,4% v COBISS-u. Podobna porazdelitev se pojavlja tudi v zapisih, v katerih ni vneseno niti polje 300 niti 500. Hrvaška praksa 27,4% in slovenska 13,6% za prevode avtorskih del ter 47,3% in 55% za prevode anonimnih del. Rezultati niso vzpodbudni, vzroki za to so lahko tudi tipkarske napake v besednih zvezah „Prevod dela“ in „Izvirni stvarni naslov“ ali nepravilni način vnosa itd.

Polje 500 je v zapisih z osebno značnico bolj pogosto vneseno v COBISS-u kot v CROLIST-u: 40,3% oziroma 0,3%; prav tako v zapisih za prevode anonimnih del: 27,6% oziroma 12,2%. V hrvaški katalogizacijski praksi se polje 500 več uporablja pri anonimnih

delih (12,2%) kot pri avtorskih (0,3%), za razliko od slovenske: 27,6% prevodov anonimnih del in 40,3% prevodov avtorskih del. Uporaba polja 500 za prevode avtorskih del je v CROLIST-u praktično zanemarljiva, v COBISS-u je sicer večja, vendar ne doseže niti polovice zapisov. Presenečeni smo tudi nad majhnim deležem uporabe polja 500 pri prevodih anonimnih del. Pri tem je treba upoštevati nekaj dejstev: bibliografski zapisi, izdelani v začetnem obdobju COBISS-a, so pogosto nepopolni, format COMARC se je razvijal postopoma, polje 500 na začetku ni bilo obvezno itd.

Nedosledna uporaba enotnega naslova v slovenski in hrvaški katalogizacijski praksi onemogoča zbirno funkcijo kataloga, posledično uporabnik ne dobi podatkov o vseh prevodih določenega dela, ki jih ima knjižnica. Zato bi morali biti katalogizatorji bolj natančni pri vnosu polja 300 in 500 ter enotni naslov navesti, če je le mogoče.

5 Zaključek

Enotni naslov ima v katalogu pomembno vlogo pri uresničevanju zbirne funkcije. Katalog mora uporabnikom nuditi pregled, katere izdaje, prevode, priredbe in pre-delave določenega dela ima knjižnica in enotni naslov to omogoča. Panizzi je prvič uporabil enotni naslov v katalogu knjig Britanskega muzeja leta 1841. S pariško konferenco se izraz enotni naslov prične dosledno uporabljati. V katalogizacijskih pravilnikih se mu namenja vedno več pozornosti, tako da dobi v AACR1 že celo poglavje; tudi PPIAK obsega natančna navodila za oblikovanje enotnega naslova. V novih mednarodnih katalogizacijskih načelih in v RDA se namesto tradicionalnega poimenovanja enotni naslov uporablja nova terminologija: normativni element dostopa za delo/izrazno obliko in prednostni naslov za delo.

V vzajemnih katalogih COBISS in CROLIST smo proučevali uporabo enotnega naslova pri prevodih za anonimna in avtorska dela, vključeni so bili samo osebni avtorji. Namen raziskave je bil opozoriti na pomen enotnega naslova kot sredstva za povezovanje bibliografskih podatkov ne samo v tradicionalnih katalogih ampak tudi v spletnih katalogih. Rezultati kažejo, da hrvaška katalogizacijska praksa zaostaja za slovensko glede uporabe polja 500, še posebej pri prevodih avtorskih del. Čeprav PPIAK, COMARC in UNIMARC omogočajo povezave med izvirnikom in njegovimi prevodi, menimo, da katalogizatorji te možnosti pogosto ne izkoristijo in da je dejanska uporaba polj 300 in 500 v zapisih za prevode pomanjkljiva in nedosledna. Najprej bo treba poiskati vzroke za tako stanje in predvsem omogočiti katalogizatorjem ustrezno izobraževanje.

Zahvala

Zahvaljujemo se Institutu informacijskih znanosti (IZUM) iz Maribora za prijazno sodelovanje in posredovanje potrebnih podatkov iz vzajemnega kataloga.

Navedeni viri

- Abecedni imenski katalog.* (1947). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Abecedni imenski katalog.* (1967). Ljubljana: Društvo bibliotekarjev Slovenije: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Anglo-American Cataloging Rules.* (1998). Ottawa: Canadian Library Association; London: Library Association; Washington: American Library Association.
- Dimec, Z. (2002). Slovenska katalogizacijska praksa in Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise (FZBZ): Primerjalna analiza. *Knjižnica*, 46 (3), 35-59.
- Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise.* (2000). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- Izjava o mednarodnih katalogizacijskih načelih.* (2009). Pridobljeno 13. 1. 2012 s spletne strani [http://nuk.uni-lj.si/infobib/images/stories/Dokumenti/Izjava o mednarodnih katalogizacijskih nacelih.pdf](http://nuk.uni-lj.si/infobib/images/stories/Dokumenti/Izjava%20o%20mednarodnih%20katalogizacijskih%20nacelih.pdf).
- Kanič, I., Leder, Z., Ujčič, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar.* Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Lehnus, D. J. (1972). A comparison of Panizzi's 91 rules and the AACR of 1967 (*Occasional Papers: University of Illinois Graduate School of Library Science, No. 105*) Pridobljeno 29. 4. 2011 s spletne strani <http://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/3872/gslisoccasionalpv00000i00105.pdf;jsessionid=01B6FF0FAA338B7993015001CE75A238?sequence=1>.
- Načela sprejeta na Mednarodni konferenci o katalogizacijskih načelih v Parizu oktober 1961.* (1961). *Knjižnica*, 5 (1-4), 110-117.
- Oliver, C. (2010). *Introducing RDA: A guide to the basics.* London: Facet.
- Osborn, A. (1941). Crisis in cataloging. *The Library Quarterly*, 11 (4), 393-411.
- Petek, M. (2001). Enotni naslov kot sredstvo za povezovanje v knjižničnem katalogu. *Knjižnica*, 45 (1-2), 71-80.
- PREKAT: Priročnik za enostavno uporabo katalogizacijskih pravil.* (2001). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- RDA: Resource Description & Access.* (2011). Chicago: American Library Association; Ottawa: Canadian Library Association; London: CILIP.
- Tratar, P. in Jakše Ujčič, M. (2005). Enotni naslov: Primerjava pravil o oblikovanju enotnega naslova v različnih katalogizacijskih pravilnikih. *Knjižnica*, 49 (4), 99-111.
- Vellucci, S. L. (1990). Uniform titles as linking devices. *Cataloguing & Classification Quarterly*, 12 (1), 35-62.

- Verona, E. (1959). Literary unit versus bibliographic unit. *Libri*, 9, 79-104.
- Verona, E. (1970). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Dio 1: Odrednice i redalice. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
- Verona, E. (1983). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Dio 2: Kataložni opis. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
- Verona, E. (1986). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Dio 1: Odrednice i redalice. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
- Verona, E. (1998). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Razlage strokovnih izrazov in stvarni kazali. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Weihs, J. in Howarth, L. C. (2008). Uniform titles from AACR to RDA. *Cataloguing & Classification Quarterly*, 46 (4), 362-384.
- Willer, M., Šauperl, A., Petek, M. in Tomić, M. (2011). Jedinstveni stvarni naslov: Zašto nam je potreban više neko ikad?. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske*, 54, 1-2, 93-119.

Doc. dr. Marija Petek

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Filozofska fakulteta,
Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: marija.petek@ff.uni-lj.si